

Tina Poglajen

Preteklost

Glede na neznansko priljubljenost in uspešnost kritiško opevane *Ločitve* (Jodaeiye Nader az Simin, 2011), s katero je Asghar Farhadi podrl kar nekaj mejnikov v prejemanju prestižnih mednarodnih filmskih nagrad, bi marsikdo od njegovega naslednika, *Preteklosti* (Le passé, 2013), zagotovo pričakoval veliko. Da film ni bil uvrščen na ožji seznam kandidatov za tujejezičnega oskarja, sicer morda ne pove veliko o njegovi »kakovosti«, vendar pa razočarani odzivi v najrazličnejših filmskih medijih vsekakor pričajo o mestu, ki ga ima Farhadijev film v širši kritiški zavesti. (Koliko je to povezano z imenom režiserja in koliko z dejanskim filmom, je sicer drugo vprašanje.) Vsekakor se *Preteklost* začne zelo obetavno. Pravzaprav vsa prva polovica filma daje misliti, da je Farhadi spet zadel v polno – gledalca namreč neustavljivo pritegne z enako mešanico vzbujanja frustrirane radovednosti in klavstrofobno delujočega kaosa, ki je navduševala že pri njenem predhodniku. Farhadi bistvene informacije o dogajanju na film prepušča zelo skopo in s tem gledalca prisili, da v upanju na namig, ki bi razjasnil ozadje, pozorno spremlja na videz ležerno banalne, vsakdanje, a vseeno občutljivo niansirane interakcije med osebami v filmu. Omejenost kamere s kaotično notranjostjo avtomobila v prometu, priročno razpostavljenimi stenami prostorov ali navsezadnje pohištvo in kramo, razporejenima vsepovprek, kar kliče po figuri, ki bi popravila, raz/počistila in uredila tako prostor kot dogajanje ter nam razjasnila ozadje zgodbe; povedala, kdo je pravzaprav v kakšnem razmerju s kom, ter ločila resnico od mnenj likov v filmu. Ahmad (Ali Mosaffa), ki se po večletni odsotnosti iz domačega Irana vrne v Francijo, da bi zaključil ločitveni postopek z bivšo ženo Marie (Bérénice Bejo), je s svojim umirjenim, dostojanstvenim in pozornim nastopom za to videti kot ustvarjen, a kakšno je zares njegovo

mesto v zgodbi in v kakšni meri si ga drugi vpleteni sploh želijo zraven? V vsakem primeru je gotovo, da *Preteklosti* uspe gledalca pritegniti in vplesti v zgodbo na specifičen, intriganten način, ki ga pri Farhadiju poznamo že iz *Ločitve*.

Na žalost pa je *Preteklost* slab film prav zato, ker je prva polovica tako dobra, kar se mogoče sliši paradoksalno, a vseeno: je še kaj hujšega kot film, ki veliko obljubi in nato ne da ničesar? Farhadi je z *Ločtivijo*, če ne še prej, dokazal, da zna neprisiljeno in na videz povsem ležerno združevati in prepletati kompleksnost značajske drame in prevpraševanje bolj univerzalnih človeških vrednot s povsem situacijsko osnovano zgodbo, ki teče s pomočjo razreševanja uganke, pojasnjevanja in razkrivanja motivov vpletenih. Čeprav *Ločitev* sloni na odkrivanju resnice, nikoli ne gre samo za to: »resnica« vedno dopolnjuje veliko širše zastavljene premisleke o (med seboj nasprotujočih si) vidikih osebne in družbene odgovornosti, iskrenosti, vprašanih dobre vere in namena ter o etičnem, moralnem, religijskem in pravnem imperativu. »Resnica« je odvisna tudi od povsem značajsko pogojenih stališč, odločitev in ravnanj likov, ne nazadnje pa »resnica« nikoli ni samo ena, ampak jih je vsaj toliko, kot je nastopajočih oseb.

Farhadi *Preteklosti* v tem smislu na žalost ne privoščiči podobne kompleksnosti; namesto tega premislek o težavnejših življenjskih vprašanih zamenja za razreševanje povsem faktičnih uganek – kdo je napisal in kdo poslal pismo, kdaj je bil opravljen določen telefonski klic, kdo je bil na drugi strani slušalke in podobno. Zadnji prizor *Preteklosti* je na primer tako oropan vse pomenljivosti in realistične umeščenosti v življenjski kontekst protagonistov, da (tako po vsebini kot po naivnosti) že neprijetno spominja na zaključne *cliffhangerje* iz televizijskih limonad. Pri taki prelevitvi v detektivko, v golo odkrivanje podrobnosti in okoliščin dogodkov z nešteti preobrati in zasuki, ki so bolj kot kaj drugega sami sebi namen, je seveda najhujše, da v drugi polovici filma na videz glavna in najzanimivejša dilema (skupaj s svojim protagonistom) nepojasnjeno ponikne in s tem gledalca pravzaprav pusti na cedilu.

Farhadi zastavi v prvi polovici zanimiva in težka vprašanja, na katera pa nato ne odgovori niti ne razižče možnih izidov ali subjektivnih stališč vpletenih oseb, ampak raje nadaljuje v povsem drugačno smer, kot da ta vprašanja niso bila nikoli zastavljena, žal pa s tem odvzame *Preteklosti* vsako možnost, da bi postala presežek.